

มาตรการบังคับโทษกักขังในสถานที่อื่นซึ่งมิใช่สถานที่กักขัง

เบญจพร สันติเวส*

นิติศาสตรมหาบัณฑิต (หมวดวิชา กฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา)

1. ความเป็นมาและสภาพปัญหา

โทษกักขังเป็นโทษสายกลางระหว่างโทษจำคุกและรอการลงอาญา ซึ่งผู้กระทำความผิดบางคนแม้จะกระทำความผิดโดยประมาท พลังพลาด กระทำความผิดลหุโทษ หรือกระทำความผิดเป็นครั้งแรก และควรต้องรับโทษ แต่ศาลเห็นว่ายังไม่เหมาะสมที่จะให้ได้รับการรอการลงอาญาโดยปล่อยตัวไปซึ่งจะมีการคุมประพฤติด้วยหรือไม่ก็ตาม และในขณะเดียวกันก็ไม่ควรที่จะส่งเข้าไปรับโทษจำคุกในเรือนจำ จึงควรให้ผู้กระทำความผิดได้รับการลงโทษกักขังที่เบากว่าโทษจำคุก เพื่อมิให้ผู้กระทำความผิดดังกล่าวต้องไปอยู่ปะปนกับผู้ต้องขังในเรือนจำ ซึ่งเป็นผู้ที่กระทำความผิดร้ายแรง เป็นผู้กระทำความผิดติดนิสัย เรียนรู้พฤติกรรมนิสัยที่ไม่ดีมา และเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดเสียชื่อเสียงอันจะถูกตราหน้าว่าเป็นผู้ที่เคยรับโทษจำคุกมาก่อน กฎหมายจึงได้บัญญัติให้กักขังผู้ต้องโทษกักขังไว้ในสถานที่กักขังซึ่งกำหนดไว้อันมิใช่เรือนจำ และเดิมที่มีการให้กักขังในสถานีดำรงไว้ แต่ต่อมาพบว่าผู้ต้องกักขังในสถานีดำรงมีจำนวนมาก พื้นที่ห้องขังไม่เพียงพอรองรับจำนวนผู้ต้องกักขังได้ ทำให้เกิดความแออัด ยึดเยียด ส่งผลต่อสุขภาพอนามัยและสุขภาพจิตของผู้ต้องกักขัง อีกทั้งผู้ต้องกักขังในสถานีดำรงมิใช่มีเพียงผู้ที่กระทำความผิดเล็กน้อย หรือกระทำความผิดโดยประมาทเท่านั้น ยังมีผู้กระทำความผิดร้ายแรงหรือมีสันดานชั่วร้ายเข้ามาอยู่รวมปะปนด้วย เพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายจึงได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายโดยไม่ให้กักขังในสถานีดำรงหรือสถานที่ควบคุมผู้ต้องหาของพนักงานสอบสวน โดยมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 9 มกราคม 2549 เป็นต้นไป

โทษกักขังเป็นการลงโทษโดยจำกัดเสรีภาพทางร่างกายเช่นเดียวกับโทษจำคุก ซึ่งแต่เดิมเห็นว่าการเอาคนผิดไปไว้ในสถานที่ของรัฐอย่างเช่นเรือนจำโดยการ

จำกัดเสรีภาพจะทำให้ผู้กระทำความผิดกลับตนเป็นพลเมืองดีได้ เพราะการลงโทษจะทำให้ผู้ต้องโทษรู้สึกหวาดกลัว และทุกข์ทรมานที่ต้องจากครอบครัว และหลายจำ แต่ในความเป็นจริงมิได้เป็นเช่นนั้นเพราะการลงโทษจำคุกระยะสั้นไม่เป็นผลดี ทำให้เสียประวัติ เสียชื่อเสียง สังคมรังเกียจ ถูกตราหน้าว่าเป็นคนชั่ว เป็นตราบาปแก่ผู้ถูกลงโทษ ส่งผลให้ผู้ต้องโทษจำคุกระยะสั้นไม่สามารถกลับเข้าสู่สังคมได้จึงต้องหันมากระทำความผิดเพื่อกลับเข้าสู่เรือนจำไปใช้ชีวิตคนคุกอีกครั้ง แต่ปัจจุบันการบังคับโทษโดยจำกัดเสรีภาพได้มีการพัฒนา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขและปรับปรุงผู้กระทำความผิดให้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ไม่ดีเสียใหม่ เสริมสิ่งที่บกพร่องหรือชดเชยจุดอ่อนของแต่ละคน โดยมีการวิเคราะห์หาสาเหตุและวางแผนการบังคับโทษเป็นรายบุคคลไปตามความเหมาะสม จนสามารถกลับเข้าสู่สังคมและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างปกติสุข ไม่กลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก อันเป็นผลดีต่อตัวผู้กระทำความผิดและสังคมก็จะปลอดภัยจากอาชญากรรม ซึ่งโทษจำกัดเสรีภาพอย่างโทษกักขังก็ยังมีความจำเป็นที่จะต้องบังคับอยู่ เนื่องจากเป็นโทษที่มีลักษณะเบากว่าโทษจำคุก และสามารถใช้ลงแทนโทษจำคุกระยะสั้นซึ่งเป็นผลดีว่าการจำคุกในเรือนจำ เป็นการแยกผู้กระทำความผิดที่มีสันดานชั่วร้ายออกจากผู้กระทำความผิดที่ไม่มีสันดานชั่วร้ายได้

แต่อย่างไรก็ตามได้มีปัญหาในทางปฏิบัติเกิดขึ้นเนื่องจากสถานที่กักขังมีทั้งผู้ที่ถูกกักขังแทนค่าปรับและผู้ถูกกักขังที่เปลี่ยนจากโทษจำคุกไม่เกิน 3 เดือนมาเป็นโทษกักขังไม่เกิน 3 เดือนอยู่รวมปะปนกัน ประกอบกับเมื่อมีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญาห้ามมิให้มีการกักขังในเรือนจำ สถานีดำรง และสถานที่ควบคุมผู้ต้องหาของพนักงานสอบสวน เป็นเหตุให้ต้องนำตัว

* อาจารย์ ดร.อุทัย อาทิวเส อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

นางสาวเพลินใจ แต่เกษม อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

ผู้ต้องกักขังไปไว้ในสถานที่กักขังซึ่งมีอยู่เพียง 5 แห่ง ได้แก่ สถานกักขังกลางจังหวัดตราด สถานกักขังกลางจังหวัดนครศรีธรรมราช สถานกักขังกลางจังหวัดปทุมธานี สถานกักขังกลางจังหวัดร้อยเอ็ด และสถานกักขังกลางจังหวัดลำปาง ส่งผลให้มีจำนวนผู้ต้องกักขังมากจึงเกิดปัญหาความแออัดยัดเยียดของสถานที่กักขังขึ้น ทางราชทัณฑ์ได้แก้ปัญหาดังกล่าวด้วยการแบ่งสถานที่กักขังบางส่วนในเรือนจำบางแห่งมาใช้เป็นสถานที่กักขังชั่วคราว และมีการเร่งสร้างสถานที่กักขังขึ้นอีกจำนวนมากอันเป็นการสิ้นเปลืองงบประมาณจำนวนมาก ซึ่งตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 24 วรรคสอง ได้บัญญัติให้กักขังผู้กระทำความผิดไว้ในที่อาศัยของผู้กระทำผิดเอง หรือของผู้อื่นที่ยอมรับผู้นั้นไว้ หรือสถานที่อื่นที่อาจกักขังได้ ตามความเหมาะสมกับประเภทหรือสภาพของผู้ถูกกักขังได้ แต่เป็นที่น่าเสียดายที่ในทางปฏิบัติกลับไม่มีการนำมาตรการนี้มาใช้ให้เกิดประโยชน์เลย

2. มาตรการในการลงโทษรูปแบบอื่นในต่างประเทศ

จากการศึกษาค้นคว้ากฎหมายในต่างประเทศ แต่เดิมนักคิดว่าการลงโทษโดยใช้เรือนจำจะเป็นมาตรการลงโทษที่มีมนุษยธรรมและให้ประโยชน์แก่สังคมมากกว่า การลงโทษโดยเชียนตีและทรมานแบบดั้งเดิม แต่เมื่อระยะเวลาผ่านไปความเชื่อมั่นในระบบเรือนจำเริ่มลดน้อยลงตามลำดับ ทั้งนี้เพราะระบบเรือนจำได้สะท้อนให้เห็นผลกระทบทางลบ เนื่องจากโดยสภาพของเรือนจำเองไม่เหมาะสมสำหรับการแก้ไข นอกจากนี้เรือนจำยังแยกผู้กระทำความผิดออกจากสังคมที่เขาเป็นส่วนหนึ่งทำให้ยากต่อการปรับตัวให้เข้ากับสังคมภายหลังการพ้นโทษ ซึ่งเป็นผลกระทบทั้งต่อตัวผู้กระทำความผิดเอง และต่อสังคมโดยรวมในหลายประการ โดยเฉพาะสำหรับผู้กระทำความผิดบางรายที่สมควรได้รับโอกาสแก้ไขปรับปรุงตนเอง หรือสมควรจะได้รับโอกาสให้ก่อภัยสำหรับการกระทำความผิดที่ไม่เป็นอันตรายร้ายแรงจะได้เริ่มต้นชีวิตใหม่ การแก้ไขปรับปรุงผู้กระทำความผิดที่กระทำผิดโดยพลั้งพลาดหรือไม่มีสันดานเป็นผู้ร้ายหรือโหดเหี้ยมให้สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมภายนอกได้ภายหลังพ้นโทษจึงเป็นสิ่งจำเป็น ดังนั้นจึงเกิดแนวความคิดใหม่เกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช้เรือนจำ

(Non institutional Treatment) การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในชุมชน (Community-Based Corrections) การใช้วิธีการลงโทษทางเลือกอื่นแทนการจำคุก (Alternative to Imprisonment) และการลดการใช้โทษจำคุก (Deinstitutionalization) (นันทิ จิตสว่าง, 2540 : 114)

โดยศึกษากฎหมายของต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศอังกฤษ ในประเทศสหรัฐอเมริกานั้นปัจจุบันมีรูปแบบการลงโทษที่เกิดขึ้นใหม่และใช้อย่างแพร่หลายอยู่หลายรูปแบบ เรียกว่า “โทษระดับกลาง” (Intermediate Punishment) (Norval Morris and Michael Tonry, 1991 : 3) เป็นมาตรการลงโทษอื่น ๆ ที่มีระดับความรุนแรงของโทษตรงกลางของโทษจำคุก และการคุมประพฤติ ได้แก่ การคุมประพฤติแบบเข้มข้น (Intensive Probation) การทำงานบริการสังคม (Community Service) การใช้ค่ายทหาร (Boot Camp) การกักขังในบ้าน (House Arrest) การใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัว (Electronic Monitoring) ศูนย์ควบคุม (Detention Center) บ้านกึ่งวิถี (Halfway House) เป็นต้น และในประเทศอังกฤษมีโทษจำกัดเสรีภาพให้อยู่ในสถานที่ควบคุมตามกฎหมายได้แก่โทษจำคุก โทษกักขัง และจำคุกผ่อนส่งหรือจำคุกวันหยุดสุดสัปดาห์ และได้มีการลงโทษที่ศาลออกคำสั่งให้ผู้กระทำความผิดถูกลงโทษในชุมชน เป็นมาตรการทางเลือกโดยไม่ต้องใช้เรือนจำเป็นสถานที่ในการควบคุม ได้แก่ คำสั่งให้ทำงานโดยไม่จ่ายค่าตอบแทน (unpaid work requirement) คำสั่งให้กระทำการอย่างหนึ่งอย่างใด (activity requirement) คำสั่งห้ามกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใด (prohibited activity requirement) คำสั่งให้เข้าโปรแกรม (programmer requirement) คำสั่งห้ามออกนอกสถานที่ในเวลาที่กำหนด (curfew orders requirement) คำสั่งห้ามเข้าสถานที่หรือเขตกำหนด (exclusion requirement) คำสั่งให้อยู่ในสถานที่กำหนด (residence requirement) คำสั่งให้บำบัดรักษาโรคจิต (mental requirement) คำสั่งให้บำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด (drug rehabilitation requirement) คำสั่งให้ฟื้นฟูผู้ติดสุรา (alcohol treatment requirement) คำสั่งให้อยู่ในการคุมประพฤติ (supervision requirement) หรือคำสั่งให้เข้าศูนย์ฝึกอบรม (attendance centre requirement) (สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2549 : 235-237) ประกอบ

กับกฎมาตรฐานขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติ ว่าด้วยมาตรการไม่ควบคุมตัว (กฎโตเกียว) (กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, ซาติ ชัยเดชสุริยะ และณัฐวสา ฉัตรไพฑูริย์, มปป : 173) ที่ได้กำหนดหลักการพื้นฐานส่งเสริมการใช้ มาตรการไม่ควบคุมตัวควบคู่กับการคุ้มครองบุคคลที่ต้อง ถูกใช้มาตรการทางเลือกอื่นที่ใช้แทนโทษจำคุก และมี นโยบายให้ชุมชนและสังคมมีส่วนร่วมในกระบวนการ ยุติธรรมทางอาญา มีส่วนร่วมในการดูแลผู้กระทำความผิด สร้างความปลอดภัยของสังคมรวมถึงการป้องกันอาชญากรรม ตลอดจนการบำบัดแก้ไขผู้กระทำความผิดเพื่อมิให้กลับ มากระทำความผิดซ้ำขึ้น ดังนั้นในการศึกษาถึงมาตรการ บังคับโทษกักขังในสถานที่อื่น ๆ จึงจำเป็นต้องศึกษา หลักเกณฑ์และวิธีการบังคับใช้มาตรการลงโทษดังกล่าว เพื่อนำมาประยุกต์ใช้กับการกักขังในสถานที่อื่น ๆ ในประเทศไทยเพื่อให้สามารถปฏิบัติได้จริงอย่างเป็น รูปธรรม โดยได้เน้นการศึกษาเกี่ยวกับการกักขังในบ้าน (House Arrest) การใช้ค่ายทหาร (Boot Camp) ศูนย์แก้ไขในชุมชน (Community Corrections Centers) ได้แก่ ศูนย์ควบคุม (Detention Center) หรือบ้าน กึ่งวิถีเข้า (Halfway in House) ซึ่งเป็นสถานที่ที่ใช้ สำหรับควบคุมดูแลผู้กระทำความผิดที่มีความใกล้เคียง สอดคล้องกับการกักขังในสถานที่อื่น ๆ ตามที่ได้บัญญัติ ไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 24 วรรคสองของไทย

3. การนำมาตรการลงโทษรูปแบบอื่นในต่าง ประเทศมาประยุกต์ใช้ในประเทศไทย

บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายอาญาของไทย ในมาตรา 24 วรรคสอง ที่บัญญัติให้กักขังในสถานที่อื่น เช่น กักขังในที่อาศัย หรือสถานที่อื่นที่อาจใช้กักขังได้ จะเห็นได้ว่ามีรูปแบบสอดคล้องกับรูปแบบของการปฏิบัติ ต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช้เรือนจำหรือการควบคุมตัว ในชุมชนนี้ ซึ่งกฎหมายไทยเราก็มีความทันสมัยไม่แพ้ กฎหมายต่างประเทศ แต่กลับไม่เคยนำมาใช้ให้เกิด ประโยชน์ในทางปฏิบัติเลย ทั้ง ๆ ที่โทษกักขังเป็นโทษ ที่ลงแก่ผู้กระทำความผิดเป็นครั้งแรก กระทำผิดคดีเล็ก ๆ น้อย ๆ หรือกระทำโดยพลั้งพลาด ซึ่งถือได้ว่าเป็นบุคคล ที่ไม่มีสันดานชั่วร้าย บุคคลเหล่านี้ยังอยู่ในวิสัยที่จะ แก้ไขปรับปรุงพฤติกรรมเสียให้รู้สำนึกและไม่กลับมาก่อทำ ความผิดได้ จึงควรนำโทษกักขังมาใช้แทนโทษจำคุกให้

มากขึ้น และควรใช้วิธีกักขังในที่อยู่อาศัย หรือในสถานที่ อื่นที่อาจกักขังได้โดยนำรูปแบบและวิธีการของกฎหมาย ต่างประเทศที่ได้ศึกษามาประยุกต์ใช้ตามความเหมาะสม ในท้องถิ่นนั้น ๆ และเหมาะสมกับประเภทและสภาพ ของผู้กระทำความผิด ดังต่อไปนี้

1. การกักขังในที่อยู่อาศัย (House Arrest)

โดยการกักขังในที่อยู่อาศัยไม่ว่าจะเป็นที่อยู่ อาศัยของผู้กระทำความผิดเอง รวมถึงที่อยู่อาศัยของ สมาชิกในครอบครัวของผู้กระทำความผิดด้วย เช่น บ้าน ของบิดามารดา บุตร พี่ น้อง หรือญาติ ๆ ซึ่งอาจกำหนด ให้ผู้กระทำความผิดถูกจำกัดเสรีภาพให้อยู่ในบริเวณ บ้านทุกวัน ไม่ว่าจะตลอดเวลา หรือกำหนดในช่วง เวลาหนึ่ง โดยจะออกนอกบ้านก็ต่อเมื่อได้รับอนุญาต ให้ออกภายในเวลาที่กำหนด เช่น ออกไปทำงาน ไป ศึกษาเล่าเรียน ไปรายงานตัวต่อเจ้านักงาน เป็นต้น ซึ่งวิธีการนี้ใช้ได้กับผู้กระทำความผิดทั้งที่เป็นเด็ก และผู้ใหญ่ โดยจะกำหนดเงื่อนไขให้ผู้กระทำความผิด ต้องไปรายงานตัวต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกำหนด เวลานั้น และในบางครั้งจะมีพนักงานมาตรวจสอบ ดูแล สุ่มเยี่ยมที่บ้านโดยไม่มีการแจ้งล่วงหน้า

มาตรการนี้เป็นการใช้สถาบันครอบครัวบำบัด โดยสมาชิกในครอบครัวพร้อมที่จะให้อภัย และเข้ามา ดูแลเอาใจใส่ผู้กระทำความผิดมากขึ้น ให้ความรักความ อบอุ่น ความห่วงใย ความสัมพันธ์อันดีในครอบครัว เป็นตัวหล่อหลอมจิตใจของผู้กระทำความผิดให้รู้สึก สำนึก และกลับตนเป็นคนดี ผู้กระทำความผิดก็จะสามารถ ปรับปรุงแก้ไขตนเอง เพื่อจะได้อยู่ร่วมกับครอบครัว อย่างมีความสุขได้ต่อไป นอกจากนี้มาตรการกักขังใน ที่อยู่อาศัยยังเป็นประโยชน์และมีความจำเป็นโดยเฉพาะ สำหรับผู้กระทำความผิดที่มีสภาพร่างกายพิการ หรือ พัฒนาการบกพร่อง เป็นโรคติดต่อ เป็นผู้ป่วยระยะ สุดท้าย หรือผู้ป่วยทางจิต ตลอดจนเป็นผู้มีครรภ์ หรือคนชราอีกด้วย

2. การใช้ค่ายทหาร (Boot Camp)

เป็นการนำวิธีการฝึกทหารมาประยุกต์ใช้กับ ผู้กระทำความผิด ซึ่งทำให้ผู้กระทำความผิดมีระเบียบ วินัยในตนเองมากยิ่งขึ้น และฝึกความอดทน สามารถ นำมาประยุกต์ใช้กับประเทศไทยได้ ซึ่งในประเทศไทย ได้มีการใช้รูปแบบการฝึกแบบทหารกับผู้กระทำความผิด

คดียาเสพติดที่ได้รับการพักการลงโทษ ในโครงการชื่อว่า “โรงเรียนวิวัฒน์พลเมือง” (กลุ่มงานพัฒนาระบบงานทัณฑวิทยา สำนักวิจัยและพัฒนาระบบงานราชทัณฑ์, 2549 : 12-13) เป็นมาตรการที่อยู่กึ่งกลางระหว่างเรือนจำกับสังคมภายนอก แต่กรณีของการศึกษาค้นคว้าวิจัยนี้จะเป็นการนำรูปแบบการลงโทษโดยการฝึกแบบค่ายทหาร (Boot camp) มาใช้แทนโทษจำคุกไม่เกินสามเดือน โดยเปลี่ยนจากโทษจำคุกเป็นโทษกักขังในค่ายทหาร มีการควบคุมอย่างเข้มงวด และผู้กระทำผิดต้องปฏิบัติตามระเบียบวินัยอย่างเคร่งครัด มีการฝึกหนักในรูปแบบการฝึกทหารแต่ใช้เวลาไม่นาน เพื่อช่มช้อยับยั้งให้ไม่กล้ากระทำผิดอีก และสามารถแก้ไขปรับปรุงผู้กระทำความผิดได้ นอกจากการฝึกหนักทางด้านร่างกายแล้ว ยังมีโปรแกรมให้การศึกษา การฝึกอาชีพเฉพาะทาง และการบำบัดรักษายาเสพติดด้วยมาตรการ Boot camp นี้ยังเหมาะสำหรับผู้กระทำความผิดที่ชอบใช้กำลังและมีนิสัยเป็นอันธพาล เช่น กรณีนักเรียนยกพวกตีกัน ซึ่งสามารถนำผู้กระทำผิดเหล่านี้มาฝึกหนักแบบทหาร เพื่อให้รู้จักการนำเอาพลังกำลังมาใช้ให้เป็นประโยชน์ในทางที่ถูกที่ควร ให้มีระเบียบวินัยสามารถควบคุมตนเองได้ และเสริมโปรแกรมการศึกษาและฝึกอาชีพตามความเหมาะสม เพื่อให้มีทักษะในการปรับตัวและดำเนินชีวิตในสังคมมากขึ้น

3. ศูนย์แก้ไขในชุมชน (Community Corrections Centers)

โดยใช้รูปแบบของ บ้านกึ่งวิถีเข้า (Halfway In House) หรือศูนย์ควบคุม (Detention Center) มาใช้เป็นสถานที่สำหรับการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช้เรือนจำอีกรูปแบบหนึ่ง แต่ยังมีภารกิจเสิร์ฟภาพ โดยการกักขังในลักษณะกึ่งควบคุมไว้ในชุมชน โดยจะนำมาใช้กับผู้กระทำความผิดที่ศาลเห็นว่ายังไม่ควรลงโทษจำคุกในเรือนจำ แต่ควรให้โอกาสในการแก้ไขปรับปรุงโดยใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนอีกครั้ง ด้วยวิธีการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดในชุมชนโดยการกักขังผู้กระทำความผิดไว้ในบ้านกึ่งวิถีเข้า หรือศูนย์ควบคุม ซึ่งมีลักษณะเป็นบ้านพักหรือศูนย์พักพิงที่ตั้งอยู่ในเขตชุมชนของผู้กระทำความผิดอย่างกลมกลืน และเพื่อให้ผู้ต้องกักขังสามารถปรับตัวเข้ากับวิถีชีวิตในสังคมปกติได้มากขึ้น อาจประยุกต์โดยอาศัยความร่วมมือจากสมาชิกในชุมชน

เช่น ใช้บ้านพักของผู้ใหญ่บ้าน หรือกำนัน เป็นสถานที่กักขัง หรืออาจเป็นสถานที่ของเอกชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในการสงเคราะห์ช่วยเหลือสังคม เข้ามาช่วยดูแลผู้ต้องกักขังได้ อันเป็นการช่วยประหยัดงบประมาณค่าใช้จ่ายในการก่อสร้างสถานที่กักขัง โดยนำมาใช้กับผู้กระทำความผิดบางประเภทที่เป็นความผิดไม่ร้ายแรงและอาจไม่มีที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่ง ซึ่งศูนย์แก้ไขในชุมชนแต่ละแห่งจะจัดตั้งรูปแบบการให้บริการแตกต่างกันไปตามความเหมาะสมกับสภาพสังคมและสถานการณ์เกี่ยวกับการกระทำความผิดของแต่ละท้องถิ่น มีการจำแนกผู้กระทำความผิดแต่ละประเภทมิให้ปะปนกัน โดยคำนึงถึง อายุ เพศ ระดับความรุนแรงในการกระทำความผิดหรือพฤติกรรมที่มีปัญหา ซึ่งต้องได้รับการแก้ไขอันเป็นสาเหตุของการกระทำผิด ทำให้ง่ายต่อการควบคุมดูแลตลอดจนดำเนินการแก้ไขฟื้นฟูด้วยเทคนิคเดียวกันกับผู้กระทำความผิดเป็นกลุ่ม ๆ ที่มีความจำเป็นต้องได้รับการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดที่มีความคล้ายคลึงกัน และขนาดของบ้านกึ่งวิถีเข้าหรือศูนย์ควบคุมจะต้องมีขนาดไม่ใหญ่มากนัก สามารถรับผู้ต้องกักขังได้โดยเฉลี่ยไม่เกิน 20-25 คน เพื่อประโยชน์ในการควบคุมดูแลได้อย่างทั่วถึง และไม่กระทบต่อสุขภาพอนามัยและสภาพจิตใจของผู้ต้องกักขังด้วย ส่วนระยะเวลาในการกักขังไว้ในบ้านกึ่งวิถีหรือศูนย์ควบคุมนี้อาจกักขังไว้ตลอดเวลาหรือเพียงบางเวลาก็ได้ โดยผู้ต้องกักขังจะต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ ระเบียบข้อบังคับของบ้านกึ่งวิถีเข้าหรือศูนย์ควบคุมที่ได้กำหนดไว้ เช่น ห้ามดื่มสุรา เสพยาเสพติด เล่นการพนัน คบเพื่อนที่ไม่ดี ทะเลาะวิวาท และห้ามกลับเข้ามาที่ศูนย์เกินกว่ากำหนดเวลา หากมีการกระทำความผิดข้อบังคับอย่างร้ายแรง ก็จะต้องถูกส่งตัวกลับเข้าเรือนจำ

4. วัด

อาจมีการประยุกต์ใช้วัดเป็นสถานที่กักขังตามความเหมาะสมกับสภาพสังคมไทยได้ โดยกฎหมายอาจกำหนดให้ผู้กระทำความผิดถูกกักขังไว้ที่วัด ซึ่งแต่เดิมเมื่อประมาณปี พ.ศ.2546-2547 ทางกรมราชทัณฑ์ได้ประสานงานร่วมกับวัดสวนแก้ว จังหวัดนนทบุรี โดยมีโครงการให้ผู้กระทำความผิดที่ได้รับการพักการลงโทษให้เข้าไปพักอยู่ที่วัดก่อนกลับเข้าสู่สังคม เพื่อที่จะได้ปรับสภาพ ฟื้นฟูจิตใจและทัศนคติเตรียมความพร้อม

ก่อนเข้าสู่สังคมภายนอก ดังนั้น ในสังคมไทยการจะประยุกต์ใช้วัดเป็นสถานที่กักขังในชุมชนจึงยังสามารถนำมาใช้ได้ โดยการจับให้ผู้กระทำความผิดบวชเรียน ปฏิบัติธรรมในวัดเป็นระยะเวลาหนึ่งพรรษา ซึ่งเป็น การนำศาสนาและธรรมะเข้ามาช่วยในการบำบัด โดยการ ให้มีการนั่งสมาธิ สวดมนต์ ถวายศีล ฟังพระธรรม และ บำเพ็ญประโยชน์สาธารณกุศล เพื่อช่วยขัดเกลาคใจ ของผู้กระทำความผิดที่มีนิสัยก้าวร้าว อารมณ์ร้อน การบวชจะช่วยให้จิตใจสงบขึ้น มีสมาธิ ทำให้อารมณ์ เย็นลง มีสติ มีความสุขุมรอบคอบขึ้น ช่วยให้ผู้กระทำ ความผิดได้สำนึกและแก้ไขปรับปรุงตัวเองให้ดีขึ้นได้

5. โรงเรียนประจำ

อาจประยุกต์ให้เป็นสถานที่กักขังสำหรับผู้กระทำความผิดที่อยู่ในวัยศึกษาเล่าเรียน โดยนำมาใช้กับผู้กระทำความผิดที่มีอายุไม่เกิน 18 ปีได้ และอาจให้อยู่ภายใน โรงเรียนตลอดเวลาที่กำหนดบางช่วงเวลาได้ เช่น กำหนด ให้อยู่เฉพาะวันจันทร์ถึงวันศุกร์ ส่วนวันเสาร์และอาทิตย์ อนุญาตให้กลับไปอยู่กับครอบครัวได้ มาตรการนี้จะเป็น การบังคับให้ผู้กระทำความผิดอยู่ในความควบคุมดูแล ของครูอาจารย์ โดยที่ผู้ต้องกักขังจะต้องปฏิบัติตาม กฎระเบียบ ข้อบังคับของโรงเรียน เป็นการฝึกระเบียบ วินัยและเคารพกฎเกณฑ์ในสังคมนั้น ๆ และจัดให้มีการศึกษาอบรมบ่มนิสัย ขัดเกลาคใจของผู้กระทำความผิด พร้อมทั้งให้ความรู้ทางการศึกษาด้วย เป็นการ ควบคุมและแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดได้ด้วยการศึกษา

6. สถานที่ทำงาน

ไม่ว่าจะเป็นสถานที่ทำงานของผู้กระทำความผิดเอง หรือสถานที่ทำงานของทางราชการ หรือหน่วยงานรัฐ เป็นการใช้มาตรการในรูปแบบของการฝึกอบรมด้าน การงานหรืออาชีพเฉพาะทาง เช่น กรณีที่ผู้กระทำความผิดฝ่าฝืนกฎจราจร หรือขับรถแข่งกัน หรือขับรถอันเป็น ที่น่าหวาดเสียว ศาลได้พิพากษาให้ลงโทษจำคุกไม่เกิน 3 เดือน และเห็นสมควรที่จะเปลี่ยนโทษจำคุกเป็นโทษ กักขัง กรณีนี้ศาลอาจให้ผู้ต้องกักขังอยู่ในความดูแลของ เจ้าพนักงานตำรวจก็ได้ โดยระหว่างการกักขังจะต้อง ศึกษาเรียนรู้กฎจราจร และอบรมโดยให้ดูวีดีโอเทป ที่เกี่ยวกับอุบัติเหตุรถชนกัน เพื่อให้เห็นถึงสภาพความเสียหายของรถยนต์ บาดแผลของผู้ที่ได้รับบาดเจ็บจาก อุบัติเหตุรถยนต์ ผู้ได้รับความเสียหาย ซึ่งอาจจะบาดเจ็บ

หรือเสียชีวิต และให้มีการออกไปดูงานและช่วยงาน จราจรด้วย ซึ่งมาตรการลักษณะนี้เป็นวิธีการอบรมให้ ผู้กระทำความผิดเกิดความเกรงกลัวต่อภัยที่เกิดขึ้นและ ไม่กล้าที่จะกระทำความผิดอีก ได้รู้สึกสำนึก และจะได้ ใช้ความระมัดระวังมากขึ้นในการใช้รถใช้ถนน และอาจ ทำให้สังคมหรือชุมชนนั้น ๆ ได้มีผู้ทำประโยชน์สาธารณะ เพิ่มขึ้น หากภายหน้าบุคคลที่ถูกบังคับด้วยมาตรการนี้ เกิดความพึงพอใจที่จะนำความรู้ที่ตนถูกอบรมแก้ไขฟื้นฟูนี้ มาช่วยเหลือสังคมต่อไป

การใช้มาตรการบังคับโทษกักขังในสถานที่อื่น ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้น สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ หลากหลายกับสังคมและวัฒนธรรมไทย โดยให้พนักงาน อัยการหรือทนายความยื่นคำร้องเสนอต่อศาลขอให้ บังคับใช้โทษกักขังในสถานที่อื่น ๆ นี้ ซึ่งพิจารณาตาม ความเหมาะสมกับประเภทหรือสภาพของผู้กระทำความ ผิดและการกระทำความผิดเป็นรายบุคคล เมื่อศาลเห็น สมควรสั่งบังคับใช้มาตรการดังกล่าว และกำหนดเงื่อนไข ให้ปฏิบัติ หากภายหลังผู้ที่กระทำความผิดนั้นได้ฝ่าฝืน เงื่อนไขที่กำหนดหรือกระทำความผิดขึ้นอีก ก็จะมี มาตรการลงโทษที่มารองรับ เช่น ตักเตือน เพิ่มเงื่อนไข เพิ่มระยะเวลาการกักขัง ควบคุมดูแลเข้มงวดขึ้น ตลอดจน มาตรการเพิ่มโทษหรือลงโทษที่ร้ายแรงขึ้น อาจถึงขั้นที่ จะต้องส่งเข้าไปอยู่ในสถานที่กักขังของทางราชการหรือ เรือนจำได้ และหากผู้กระทำความผิดหลบหนีระหว่าง การกักขังในสถานที่อื่นนี้จะต้องมีความผิดขึ้นอีกฐานหนึ่ง คือ ความผิดฐานหลบหนีจากการคุมขังด้วย ซึ่งจะต้อง เป็นมาตรการที่สามารถยับยั้งมิให้ผู้กระทำความผิดต้อง กลับไปกระทำความผิดซ้ำรองรับอยู่อีกชั้นหนึ่งด้วย การนำมาตราการบังคับโทษกักขังในสถานที่อื่นในชุมชน ก็จะสามารถนำมาใช้ปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมต่อไปได้ นอกจากนี้มาตรการบังคับโทษกักขังในสถานที่อื่นนี้ ยังเป็นการส่งเสริมให้ครอบครัวและชุมชนเข้ามีส่วนร่วม ในการควบคุมดูแลผู้กระทำความผิด และไม่เป็นการสร้างความ แปรกแยกกระหว่างผู้กระทำความผิดและชุมชน หรือสังคมออกจากกันด้วย ส่งผลให้ผู้กระทำความผิด สำนึกกลับตนเป็นพลเมืองดีได้ง่าย และไม่กลับไปกระทำ ความผิดซ้ำอีก

ซึ่งในอนาคตรูปแบบของการลงโทษโดยใช้ สถานที่อื่น ๆ นี้ อาจมีการพัฒนามาประยุกต์ใช้กับ โทษจำคุกในบางประเภท บางฐานความผิด หรือกับ

ผู้กระทำความผิดบางคนที่ศาลเห็นสมควรลงโทษจำคุกเกินสามเดือน แต่เห็นว่าการลงโทษโดยควบคุมในสถานที่อื่น ๆ ในชุมชนจะเป็นการเหมาะสมกับเขาและสามารถปรับปรุงแก้ไขพฤติกรรมผู้นั้นได้ดีกว่าการนำไปจำคุกในเรือนจำ ก็อาจมีการขยายขอบเขตโดยการใช้มาตรการนี้ก็เป็นได้ รวมทั้งอาจมีการบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญาให้การกักขังในบ้าน การใช้ค่ายทหาร หรือการใช้ศูนย์แก้ไขในชุมชน เป็นโทษทางเลือกหนึ่งสำหรับลงแก่ผู้กระทำความผิดเพิ่มขึ้นจากโทษประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ หรือริบทรัพย์สินอีกด้วย

5. ข้อเสนอแนะ

1. โทษที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญามาตรา 18 มีเพียง 5 ประเภทเท่านั้น ซึ่งมาตรการลงโทษในปัจจุบันมุ่งเน้นการบำบัด แก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในชุมชน จึงควรบัญญัติมาตรการทางเลือกในการลงโทษเพิ่มเติม เช่นการกักขังในบ้าน การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยใช้ค่ายทหาร การใช้ศูนย์แก้ไขในชุมชน หรือศูนย์ควบคุม หรือบ้านกึ่งวิถีเข้า เป็นต้น เพื่อให้ศาลได้ใช้ดุลพินิจในการเลือกใช้มาตรการลงโทษอย่างอื่นแทนโทษที่มีอยู่กับผู้กระทำความผิดได้อย่างเหมาะสมและสมควร และเป็นแนวทางให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมด้วย

2. เพื่อให้การบังคับโทษกักขังสามารถนำมาใช้ได้มากขึ้น จึงควรแก้ไขมาตรา 23 แห่งประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งจากเดิมได้บัญญัติให้ศาลมีดุลพินิจในการเปลี่ยนโทษจำคุกไม่เกินสามเดือนมาเป็นโทษกักขังไม่เกินสามเดือนได้ โดยใช้กับผู้กระทำความผิดที่ศาลจะลงโทษจำคุกไม่เกินสามเดือน ถ้าไม่ปรากฏว่าผู้นั้นได้รับโทษจำคุกมาก่อน หรือปรากฏว่าได้รับโทษจำคุกมาก่อนแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ ซึ่งเห็นสมควรที่จะมีข้อเสนอเพิ่มเติมมาตรา 23 ให้สามารถใช้โทษกักขังกับผู้กระทำความผิดดังต่อไปนี้ด้วย

(1) เป็นผู้กระทำความผิดที่เคยได้รับโทษกักขังมาแล้วครั้งหนึ่ง

(2) ผู้นั้นเคยได้รับโทษจำคุก และคดีนั้นศาลพิพากษาให้ลงโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี สำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยเจตนามาแล้วครั้งหนึ่ง หรือ

(3) ผู้นั้นเคยพ้นโทษจำคุกมาแล้วเป็นเวลาไม่ต่ำกว่าสิบปีนับจากวันที่ได้กระทำความผิดครั้งก่อน และมีได้กระทำความผิดขึ้นใหม่อีกภายในระยะเวลาดังกล่าว”

3. ควรให้พนักงานอัยการ ทนายโจทก์ หรือทนายจำเลยได้มีโอกาสในการเสนอขอให้ศาลบังคับใช้มาตรการลงโทษกักขังในที่อยู่อาศัยหรือสถานที่กักขังอื่น ๆ เพื่อให้ศาลมีดุลพินิจในการกำหนดโทษให้เหมาะสม โดยได้คำนึงแล้วเห็นว่าไม่จำเป็นต้องลงโทษจำคุกผู้กระทำความผิด และเพื่อให้สามารถบังคับใช้ได้อย่างบังเกิดผลเป็นรูปธรรมมากขึ้น จึงควรแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายในมาตรา 23 โดยบัญญัติเพิ่มเติมในวรรคสองดังต่อไปนี้

“ในกรณีที่ศาลจะลงโทษจำคุกไม่เกินสามเดือน ให้พนักงานอัยการ ทนายโจทก์ หรือทนายจำเลย ยื่นคำร้องเสนอต่อศาลขอให้ลงโทษกักขังผู้กระทำความผิดไว้ในที่อยู่อาศัยของผู้นั้นเอง หรือของผู้อื่นที่ยินยอมรับผู้นั้นไว้ หรือสถานที่อื่นที่อาจกักขังได้ตามที่เห็นว่าเหมาะสมกับประเภทหรือสภาพของผู้กระทำความผิดก็ได้

4. ควรจัดให้มีหน่วยงานรับผิดชอบเฉพาะชั้นในการติดตามดูแล จัดเจ้าหน้าที่ให้ทำหน้าที่ฝ่ายติดตามดูแลผู้ต้องโทษกักขังในที่อยู่อาศัย หรือในสถานที่อื่นที่อาจกักขังในชุมชนได้ อาจเป็นหน่วยงานรับผิดชอบภายใต้กรมราชทัณฑ์ หรือกรมคุมประพฤติ โดยแต่งตั้งเจ้าพนักงาน หรือพนักงานคุมประพฤติ เป็นผู้ควบคุมดูแล โดยมีอาสาสมัครคุมประพฤติ หรือสมาชิกเครือข่ายยุติธรรมชุมชนคอยช่วยเหลือ และให้ถือว่าผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าพนักงานตามกฎหมายด้วย

5. ควรที่จะยกเลิกการกักขังแทนค่าปรับ ซึ่งในเรื่องเกี่ยวกับโทษปรับเป็นการลงโทษในทางเศรษฐกิจเพื่อการทดแทนหรือเยียวยาความเสียหายที่ตนได้กระทำขึ้น แต่กฎหมายได้บัญญัติให้มีการกักขังแทนค่าปรับ ซึ่งจะขัดแย้งกับเจตนารมณ์ของกฎหมาย อีกทั้งเป็นภาระของรัฐที่จะต้องเสียค่าใช้จ่ายให้การดูแลผู้ที่ถูกกักขังแทนค่าปรับ และกรณีการที่กฎหมายแก้ไขเพิ่มเติมมิให้กักขังในสถานีดำรง รัฐจึงต้องจัดงบประมาณในการสร้างสถานที่กักขังเพิ่มขึ้น ซึ่งผู้กระทำความผิดเพียงแค่อูกจำกัดเสรีภาพชั่วคราว โดยไม่ได้เยียวยาความเสียหายที่ตนได้กระทำขึ้นเพื่อชดเชยให้แก่สังคม หรือชุมชนเลย การกักขังแทนค่าปรับจึงไม่ได้เป็นประโยชน์ต่อรัฐ ต่อตัว

ผู้กระทำความผิด ผู้เสียหาย หรือสังคมเท่าที่ควร ซึ่งแนวทางในการลงโทษในปัจจุบันมีมากมาย สามารถใช้วิธีการลงโทษอย่างอื่นที่เป็นการลงโทษในทางเศรษฐกิจ เช่น การผ่อนชำระค่าปรับ หรือการทำงานบริการสังคม เป็นต้นแทน แต่หากจำเป็นต้องกักขังแทนค่าปรับก็ควรที่จะแก้กฎหมายให้นำมาตรา 24 วรรคสองแห่งประมวลกฎหมายอาญามาบังคับใช้ได้ แทนการกักขัง

ในสถานที่กักขังซึ่งกำหนดไว้ของทางราชการตามมาตรา 24 วรรคแรก เนื่องจากการกักขังในบ้านหรือในสถานที่ อาจใช้กักขังได้ ผู้ต้องโทษปรับสามารถทำงานได้ตามปกติ จึงมีโอกาสหาเงินมาชำระแทนค่าปรับได้ หรือทำงาน ในสถานที่ที่อาจใช้กักขังได้แทนการชำระค่าปรับซึ่งน่าจะ เกิดประโยชน์ต่อสังคมมากกว่า

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

กลุ่มงานพัฒนาระบบด้านทัณฑวิทยา สำนักวิจัย และพัฒนาระบบงานราชทัณฑ์. (2549). การติดตามประเมินผลผู้ได้รับการปล่อยตัว จากโรงเรียนวิวัฒน์พลเมืองราชทัณฑ์ กรมราชทัณฑ์. กรุงเทพฯ: งานดีศรีเอชเอ็น.

กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, ชาติ ชัยเดชสุริยะ และณัฐสา จิตรไพฑูรย์. (ม.ป.ป.). มาตรฐานองค์การสหประชาชาติว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมทางอาญา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา.

นัทธี จิตสว่าง. (2540). หลักทัณฑวิทยา : หลักการวิเคราะห์ระบบงานราชทัณฑ์ (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: มูลนิธิพิบูลสงเคราะห์ กรมราชทัณฑ์.

บทความ

พรเทพ มากะนัดต์. (2539). “บ้านกึ่งวิถี (Half Way House).” วารสารราชทัณฑ์, ปีที่ 44, ฉบับที่ 1-2. หน้า 80-83.

วิทยานิพนธ์

บุญฤทธิ ตั้งสุวรรณวรรณ. (2544). ศูนย์ควบคุม : มาตรการทางเลือกในกระบวนการยุติธรรม. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สารสนเทศจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์

สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2549, มิถุนายน). ศึกษาความเป็นไปได้ในการกำหนดชั้นโทษและการนำไปปรับใช้ในประมวลกฎหมายอาญา. สืบค้นเมื่อ 10 สิงหาคม 2549, จาก

http://www.oja.go.th/data/document/law/jrd_research_criminal_01_49.pdf

ภาษาต่างประเทศ

BOOKS

Bosworth, Mary. (2005). *Encyclopedia of prisons and correctional facilities* (Vol.1). The United States of America: Sage Publications.

Morris, Norval and Tonry, Michael. (1991). *Between Prison and Probation : Intermediate Punishments in a Rational Sentencing System*. New York: Oxford University Press.